KİTÂB-I GÜZÎDE'DE GEÇEN BİRLEŞİK FİİLLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatma KOÇ¹

Özet

Kitâb-ı Güzîde karışık dilli eserler dönemi içerisinde değerlendirilen eserlerden biridir. Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî tarafından yazılmıştır. Ancak yazarı hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Kitâb-ı Güzîde İslâmî konuları ihtiva etmekle birlikte eserin birçok nüshası bulunmaktadır. Bu makalede bir geçiş dönemi eseri olan Kitâb-ı Güzîde adlı eserde mevcut olan birleşik fiiller değerlendirilmiş ve sayısal veriler açısından analiz edilerek incelenmiştir. Çalışma oluşturulurken Serhat Küçük'ün "Kitâb-ı Güzîde Akâidü'l-İslâm adlı eseri esas alınmıştır. Çalışmada tarama yöntemiyle metinde yer alan birleşik fiiller belirlenmiştir. Tespit edilen birleşik fiiller yapısına göre tasnif edilmiştir. Çalışma metne dayalı olduğu için tespit edilen fiillerin yer aldığı cümlelere yer verilmiştir. Ulaşılan veriler ışığında fiillerin kullanım sayıları verilmiş olup belli çıkarımlara ulaşmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitâb-ı Güzîde, Birleşik Fiil Yapıları, Yardımcı Fiil.

AN EVALUATION ON THE COMBINED ACTIONS PASSED IN KİTÂB-I GÜZÎDE

Abstract

Kitâb-ı Güzîde is one of the works evaluated in the period of mixed language works. It was written by Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî. However there is not much information about the author. Although Kitâb-ı Güzîde contains Islamic subjects there are many copies of the work. In this article the combined verbs existing in the work named Kitâb-ı Güzîde which is a work of transition period are evaluated and analyzed in terms of numerical data. While creating the study, Serhat Küçük's work titled "Kitâb-ı Güzîde Akâidü'l-İslâm" was taken as the basis. In the study compound verbs in the text were determined by scanning method. The compound verbs determined are classified according to their structure. Since our study is based on the text the sentences containing the determined verbs were included. In the light of the data reached the usage numbers of verbs are given and it is aimed to reach certain conclusions.

Keywords: Kitâb-ı Güzîde, Combined Verbs Structures, Auxiliary Verb.

---

¹ Dr., e-posta: fatma_koc_1991@hotmail.com

Giriş

Kitâb-ı Güzîde Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bir eser olup söz konusu dönemin fonetik ve morfolojik özelliklerini taşımaktadır. Kitâb-ı Güzîde'den ilk bahseden Mehmet Fuat Köprülüdür (Cin, 2019: 12). Kitâb-ı Güzîde, Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî adlı bir din bilgini tarafından da 14. yüzyılda Anadolu Türkçesine aktarılmıştır (Küçük, 2014: 18). Çalışma oluşturulurken Serhat Küçük'ün "Kitâb-ı Güzîde Akâidü'l-İslâm adlı eseri esas alınmıştır. İçerisinde birçok dinî bilgi barındıran eser ilmihal kitabı niteliği de taşımaktadır. Eser 46 bap şeklinde oluşmaktadır. Bu bapların her birinde ayrı ayrı konular işlenmiştir. Metin içerisinde İslâm'ın kurallarına uymanın öneminden, namaz kılmanın faziletinden, ilim öğrenmenin gerekliliğinden, Allah inancından, gıybet etmenin zararından, ölümün farkındalığından, zekâtın öneminden, oruç tutmaktan, Hz. Muhammed'den, kıyamet gününden, cennet ve cehennem gibi dinî konulardan bahsedilmiştir.

"evvel vakıt namâzı vaktıyla kılssa ikinci zekât virse üçüncü Ramazan ayını oruç tutsa dördüncü hacca varsa (3b-13) güci yiterse bişinci cenâbetden gusil eylemek dahı rivâyettür Resûl (4a-1) hazretinden 'aleyhisselâm eyitdi her kim altı nesneyi işlese kıyâmet (4a-2) gününde benümle koya didi uçmakda benümle bile konş ola didi (4a-3)"

Küçük, eserde bu kitabın Türkiye ve Avrupa kütüphanelerinde değişik adlarla da bulunabilen birçok nüshası olduğunu belirtmiştir (2014: 18). Metin içerisinde İslâm'a dair hemen hemen bütün bilgileri bulmak mümkündür. Kitâb-ı Güzîde adlı eser karışık dilli eserler içerisinde değerlendirilebileceğini Mehmet bin Bâlî şöyle ifade etmiştir:

"gördüm ki Tatar dilince yazılmış⁴ lar terkibi muhal ve muhabbet olgay bolgay dilince yazmışlar diledüm ki ben⁵ za'ff bu latfî ve şerîfî nüshanuñ lutfî ve şerefî artuk ola⁶ ol sakîm 'ibâretten sarîh ve fasîh ve rûşen Türkîce dönderdüm." (Küçük, 2014: 24).

Eski Oğuz Türkçesi, 13. yüzyılda başlar ve 16. yüzyıl başlarına dek sürer (Ercilasun, 2004: 442). Hem Doğu Türkçesinin hem de Batı Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini bir arada bulunduran eserler "karışık dilli eserler" olarak tanımlanmaktadır (Koç, 2020: 56). Bu eserler içerisinde Behçetü'l-Hadaik, Kuduri Tercümesi, Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u, Kitabü'l-Ferâiz ve Kitâb-ı Güzîde yer almaktadır. Dilciler bu konuda pek çok görüş belirtmiştir. Eski Anadolu Türkçesi dönemi içerisinde yer alan ve bir geçiş dönemini temsil eden karışık dilli eserler, fonolojik ve morfolojik açıdan birtakım noktalarda farklılıklar göstermektedir (Koç, 2020: 56).

Bu çalışmadaki amacımız, karışık dilli eserler içerisinde değerlendirilen Kitâb-ı Güzîde adlı eserde mevcut olan birleşik fiilleri tespit etmek ve bunların kullanımına dair sayısal verileri ortaya koymaktır. Ayrıca Türkçede sözcük türetmede önem arz eden birleşik fiiller üzerinde durarak söz varlığına katkıda bulunmak ise çalışmanın diğer amacını teşkil etmektedir.

Birleşik fiiller sözcük türetmede önemli bir görev üstlenmektedir. Özkan, Türkçede yeni kelime yapma yollarından birinin de birleştirme yolu olduğunu ifade etmiştir (Özkan, 2013: 13). Türkçe kökenli bir fiil unsuru ile yabancı kökenli bir isim unsurunun birleşmesiyle oluşan birleşik fiillere sıkça rastlanmaktadır. İncelediğimiz metin içerisinde de bu tür birleşik fiiller yer almaktadır. Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin, iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu

bir veya birden çok kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir (Korkmaz, 2017: 199). İncelenen metinde farklı yapılarda tespit edilen birleşik fiiller mevcuttur. Bu yapılar içerisinde iki unsur arasına birçok sözcük türünde dil birimi girmiş olsa da birleşik fiiller tek bir kavramı karşılamıştır. Birleşik fiil arasına giren söz konusu dil birimlerini göstermekteki amaç ise sözcük türleri arasındaki bağlantıyı belirgin bir şekilde gösterebilmektir.

1.İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

Bir isim ve bir fiil unsurunun bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bir isim veya sıfat ile bir yardımcı fiil (et-, eyle-, ol-, kıl-, yap-, bul-, buyur)'in birleşmesinden oluşan fiillerdir (Vural-Böler, 2012: 244). Metinde isim+yardımcı fiil yapısından oluşan birleşik fiiller içerisinde isim unsurlarının çoğunluğu Arapça kökenlidir. İncelenen metinde toplam 1080 adet isim+yardımcı fiil yapısından oluşan birleşik fiil tespit edilmiş olup en çok kullanılan yapının isim+yardımcı fiil olduğu görülmüştür. Genellikle isim soylu bir sözcüğün yanına gelen *kıl-, eyle-, ol-, vir-, tut-, id-, bil-, gel-, bul-, getir-* vb. yardımcı fiilleriyle kurulmuştur. *melâlet olmaya (2a-7), kabûl eylemez (3b-6), rûzı kılsam (4b-12), bir bilsün (7b-3), tevhid iderin (12b-9), rivâyet kıldılar (14b-12), tevekkül eylese (17a-6), yol vire (17b-1), sevâb olursa (19a-3), rahmet eyleye (22b-5), şehâdet getirse (24a-3), mübâhase eylemeyeler (25a-12), cevâb viribülürsin (24a-13), fârig olmayayıduş (28b-10), ma'lûm oldu (32b-3), tamâm olmasa (35b-5), ümîd dutarlar (50a-10/11), müstecâb olmaya (52b-5), telef eyler (53a-7), gegez ola (53b-2), esrük bulur (54a-2), can ısmarladı (54b-8), abdest aldı (55b-12), uğırlık eylese (44b-8), üküş kılsalar (45b-3)...* Fiillerde görüldüğü gibi yardımcı fiilin yanına gelen isim unsurlarının çoğu Arapça kökenlidir. Bu durumda metnin dinî bir muhtevaya sahip olmasının payı vardır. Ayrıca o dönemde yabancı kökenli isimlerin fiillerle birleşip birleşik fiil oluşturduğunu ve bu oluşumun söz varlığına katkı sağladığını görüyoruz.

2.İsim+ Belirtme Durum Eki+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

Metinde “isim+ belirtme durum eki+isim+iyelik eki+ayrılma durum eki+yardımcı fiil” şeklinde kurulan 1 birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim ve yardımcı fiilin arasına birden fazla sözcük türü girmiştir.

1. *tâ'ati tamu korkusından ötüri kılmam (15b-9/10)*

3. İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

İsim unsurunun yönelme durum ekini alıp yardımcı fiilin yanına gelmesiyle oluşan birleşik fiil yapısıdır. İsme gelen yönelme durum eki yardımcı fiille bir araya gelerek birleşik fiil oluşturmada bir rol üstlenmiştir. Metinde bu yapıyla kurulan toplam 5 adet birleşik fiil tespit edilmiştir.

1. *vücûda gelir (8b-10/11)*
2. *göge çıkdı (23a-7)*
3. *tuzaga düşdi (52a/7-8)*
4. *sefere çıkar (79b-1)*
5. *ayruğa virmeye (105a-9/10)*

4. İsim+İyelik Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

Bu birleşik fiil yapısı “isim+yardımcı fiil” yapısından oluşmakla birlikte isim unsuru iyelik eki olarak oluşan fiil anlam açısından daha da kuvvetlenmiştir. “isim+iyelik eki+Yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 9 adet birleşik fiil tespit edilmiştir.

1. *güci yiterse (3b-10)*
2. *güci yeterse (4a-1)*
3. *ögüdüm dutsa (42b-13), (43a-1)*
4. *özüñ göyindi mi (59b-13)*
5. *özüm göynüdi (60a-1)*
6. *özi göyüñdi (61a-12)*
7. *haberi olmaya (68a-9/10)*
8. *alâkıñ kes (105a-11)*
9. *özüm göyüñdi (60a-7)*

5. İsim+İyelik Eki+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısından oluşan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Fiilin sıfat-fiil eki alıp yardımcı fiille bir araya gelmesiyle oluşan birleşik fiildir. Ancak “fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısından önce “isim+iyelik eki” dizilimi gelmiştir.

1. *va ‘desi yiter olur (8b-12)*

6. Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“fiil+isim-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 13 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Yardımcı fiilden önce gelen fiil, isim-fiil eki olarak isimleşmiş ve “isim+yardımcı fiil” dizilimini karşılamıştır.

1. *diriltmek dilese (9a-6)*
2. *öldürmek dileseydi (9a-7)*
3. *dimek olur (10a-11)*
4. *dimek olur (27b-4)*
5. *dimek olur (29a-3)*
6. *dimek olur (29a-4)*
7. *dimek olur (29a-5)*
8. *dimek olur (30b-5)*
9. *ögülmek bula (37b-5)*
10. *ögülmek bula (37b-7)*
11. *dimek olur (67a-7)*
12. *dimek olur (92a-7)*
13. *dimek olur (102a-5)*

7. İsim+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 5 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim ve yardımcı fiil arasına giren belirtme durum eki oluşan birleşik fiili daha da belirgin hâle getirmiştir.

1. *tâ‘ati kıluram (15b-11)*

2. *sevabı bulur* (52b-6)
3. *tâ‘ati kıla* (91a-1)
4. *yazugı bağışladum* (93b-13)
5. *avfi kılur* (100b-10)

8. İsim+Bağlaç+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+bağlaç+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 5 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde ise iki isim unsuru bir bağlaç ile birbirine bağlanmış olup yardımcı fiil anlam olarak her iki ismi karşılamıştır.

1. *sayru ve renclü kılurvan* (16b-7)
2. *hayır ve tâ‘at gelmez* (21b-10)
3. *sâbit ve kâim eylesün* (25b-11)
4. *razı ve hoşnud olalar* (96a-13)
5. *sadaka ve nafaka kılur ola* (100a-6)

9. İsim+İyelik eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 18 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsme gelen üçüncü kişi iyelik ekine n’nin dahil edilmesi ve bu dizilimin yardımcı fiille birleşmesi sonucu oluşmuştur. Üçüncü kişi iyelik ekinin n ile birleşmesi, Eski Anadolu Türkçesinde sıkça karşılaşılmaktadır. Kitâb-ı Güzîde’de tespit edilen 18 birleşik fiil de bu şekilde oluşmuştur.

1. *yolın bağlayam* (18a-1)
2. *yolın dutun* (18b-9)
3. *yolın tutuḡ* (18b-13)
4. *mezhebin dutsun* (25b-8)
5. *sevâbın bula* (30a-5)
6. *sevâbın bulu* (33b-13)
7. *cânın aldım* (60a-3)
8. *hisâbın vire* (64a-5)
9. *zekâtın virgil* (68a-12/13)
10. *dizin çökeler* (75b-11)
11. *ümizin kesmese* (78b-12)
12. *yolın bağlarım* (89a-9)
13. *kadrin bilmese* (92b-3)
14. *kadrin bile* (92b-4)
15. *kadrin bile* (92b-4)
16. *kıymetin bilmezler* (103b-13)
17. *kıymetin bilmediler* (103b-13), (104a-1)
18. *zahmetin çekmedim* (106a-1)

10. İsim+ Belirtme Durum Eki+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+ belirtme durum eki+ yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 2 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsme gelen belirtme durum eki ile yardımcı fiilin birleşmesi sonucu oluşan birleşik fiildir.

1. *cevâbı virdi* (34a-7)
2. *cevâbı virdi* (34a-8)

11. İsim+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+isim+yönelme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 2 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde yardımcı fiilin önüne iki isim gelmiş olup ikinci isim yönelme durum eki almıştır.

1. *tevekkül Tanrı'ya kıldı* (18a-11)
2. *tevekkül Tanrı'ya kıldum* (88b-7)

12. Tasvirî Fiil Yapısından Oluşanlar

Tasvirî fiil birinci fiile zarf-fiil eklerinin gelmesi ve bu yapının yardımcı fiil ile birleşmesi şeklinde oluşan fiillerdir. Dilciler bir fiil ve bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiilleri; fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller (Ergin, 2005:387), özel birleşik eylemler (Gencan, 1979: 310), iki fiilin birleşmesiyle teşkil olunan bileşik fiiller (Bilgegil, 1984: 280) şeklinde ifade etmişlerdir. Fiillerin önüne gelen isim görevindeki sözcükler yabancı kökenli olabilmektedir. Korkmaz, tasvirî fiilleri bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil olan birleşik fiiller olarak belirtmiştir (Korkmaz, 2003: 245). Tasvirî fiilleri Türk dilinin en eski metinlerinden beri takip edebiliyoruz. Türkçede özel birleşik fiiller, ulaçlı birleşik fiiller ya da tasvirî fiiller başlığı altında verilen bu yardımcı fiiller; -I ve -A ulaç ekini almış bir fiille ver-, bil-, dur-, kal-, gör-, yaz-, gibi fiillerin oluşturduğu yapılarıdır (Şahin, 2000: 97). Karahan, bir hareketi tasvir eden birleşik fiillerin zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden oluştuğunu belirtmiştir (Karahan, 2010: 77-79). Asıl mânâsını kaybetmiş olan yardımcı fiil, birinci unsurun gösterdiği hareketin tarzını ifade etmektedir (Cemiloğlu, 1994: 29). “Tasvirî fiil” yapısıyla kurulan 25 adet birleşik fiil tespit edilmiştir.

1. *koyu verem* (10a-11)
2. *iletivir* (18b-3)
3. *yite vardı* (46a-8/9)
4. *salıvırdım* (47a-4)
5. *göre göre dururlar* (47a-11/12)
6. *göre dururlar* (48a-6)
7. *saklayu virgil* (48a-10)
8. *göme koḡ* (53b-12)
9. *sata yorurdu* (56a-3/4)
10. *yiye durur* (56b-5)
11. *eyleyü dura* (58a-12)
12. *tapu kıla* (59a-8)

- 13.köre koyasız (64b-13)
- 14.ire gör (69b-8)
- 15.arturı vire (74a-6)
- 16.ödeyü bildüm (74b-6)
- 17.iletivir (89b-12)
- 18.duru geldi (89b-12)
- 19.iletivirdi (89b-13)
- 20.saklayu virgil (100a-11)
- 21.kılu virgil (103b-3)
- 22.kılu virgil (104b-3)
- 23.diyü virgil (105a-2)
- 24.idi virgil (105a-8)
- 25.kılı virgil (107a-13), (107b-1)

Tasvirî fiiller kendi içerisinde dört başlık altında incelenir. Kitâb-ı Güzîde’de tespit edilen tasvirî fiillerin dağılımı bu başlıklara göre şöyledir:

12.1. Yeterlik Fiilleri

Asıl fiilin yanına *bil-* yardımcı fiilinin gelmesiyle oluşan fiillerdir. Tasvirî fiiller için Kitâb-ı Güzîde’de ise 25 tasvirî fiil içerisinde sadece 1 yeterlik fiili tespit edilmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde genellikle, tek heceli fiillerde *-(y)A*, çok hecelilerde ise *-(y)U* zarf-fiil eki kullanılmaktadır (Gülsevin, 2017: 141). Kitâb-ı Güzîde’de ise tasvirî fiiller içerisinde bu kuralın görüldüğü örnekler olduğu gibi görülmediği örnekler de vardır. Metinde yeterlik fiilinin olumsuz biçimine rastlanmamıştır.

1. ödeyü bildüm (74b-6)

12.2. Tezlik Fiilleri

Asıl fiilin üzerine gelen *-I/-U/-A* zarf-fiil eklerinin yanına *ver-* yardımcı fiilinin gelmesiyle oluşan fiillerdir. Kitâb-ı Güzîde’de 25 tasvirî fiil içerisinde 13 tezlik fiiline rastlanmıştır.

1. koyu verem (10a-11)
2. iletivir (18b-3)
3. salıvirdim (47a-4)
4. saklayu virgil (48a-10)
5. arturı vire (74a-6)
6. iletivir (89b-12)
7. iletivirdi (89b-13)
8. saklayu virgil (100a-11)
9. kılu virgil (103b-3)
10. kılu virgil (104b-3)
11. diyü virgil (105a-2)
12. idi virgil (105a-8)
13. kılı virgil (107a-13), (107b-1)

12.3. Süreklilik Fiilleri

Asıl fiile –A,-I/-U ve –İp/-Up zarf-fiillerinin gelmesiyle *gel-*, *dur-*, *kal-*, *gör-* yardımcı fiillerinin gelmesiyle oluşan fiillerdir. Bu fiiller bir hareketin gerçekleştiğini, bir süreden beri yapıldığını belirtmektedir. Kitâb-ı Güzîde’de 9 adet süreklilik fiili tespit edilmiştir.

1. *yite vardı* (46a-8/9)
2. *göre göre dururlar* (47a-11/12)
3. *göre dururlar* (48a-6)
4. *göme koñ* (53b-12)
5. *yiği durur* (56b-5)
6. *eyleyü dura* (58a-12)
7. *köre koyasız* (64b-13)
8. *ire gör* (69b-8)
9. *duru geldi* (89b-12)

12.4. Yaklaşma Fiilleri

Asıl fiile –A zarf-fiilinin gelmesi ve yardımcı fiile ise *yaz-* fiilinin gelmesi şeklinde oluşan fiillerdir. Yaklaşma fiilleri, esas fiildeki oluş ve kılışın gerçekleşmeye çok yakın olduğunu gösterir: öleyaz-, düşeyaz-, kırılaz- gibi (Vural-Böler, 2012: 247). Kitâb-ı Güzîde’de yaklaşma fiili tespit edilmemiştir.

13. İsim+Bağlaç+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“İsim+bağlaç+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 4 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilim isim ile yardımcı fiil arasına bağlaç girerek oluşmuştur.

1. *hatâ dahı olursa* (19a-4)
2. *zâlm dahı olur* (24a-5)
3. *tâ’at kim kılınur* (26a-7/8)
4. *söz ki söyler* (83b-11)

14. Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 15 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Tahsin Banguoğlu “fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısından oluşan fiiller için “karmaşık fiiller” adlandırmasını kullanmış olup fiillere gelen sıfat-fiil eklerine göre 1. öncelik fiilleri, 2. başlama fiilleri, 3. niyet fiilleri olmak üzere karmaşık fiilleri 3 ayrı başlıkta değerlendirmiştir (Banguoğlu, 2015: 482). “Karmaşık fiiller de dört fiil çekimi boyunca çekime uğrarlar ve çeşitli yatkı fiiller meydana getirebilirler. Fakat anlam ilişkileriyle bunların ancak bazı kipleri kullanılır.” (Banguoğlu, 2015: 482). Metinde 9 başlama fiili, 4 öncelik fiili tespit edilmiştir.

1. *söyler olurlar* (19a-11) (başlama fiilleri)
2. *sevmez olursa* (24b-10) (başlama fiilleri)
3. *azarlayan ola* (51b-9/10)
4. *utanur kıldı* (21a-9) (başlama fiilleri)
5. *işlemiş olur* (37b-9/10)(öncelik fiilleri)
6. *arlanan ola* (51b-11)
7. *çıkılmış ola* (52a-2)(öncelik fiilleri)

8. *bilmez olur* (53a-4)(başlama fiilleri)
9. *bilmez olur* (53a-5)(başlama fiilleri)
10. *sarkmış ola* (54a-8)(öncelik fiilleri)
11. *iner ola* (58b-11)(başlama fiilleri)
12. *korkar olam* (66a-1)(başlama fiilleri)
13. *uyur oldı* (67b-13)(başlama fiilleri)
14. *ölmüş ola* (70b-10)(öncelik fiilleri)
15. *korkar ola* (37b-7)(başlama fiilleri)

15. İsim+Belirtme Durum Eki+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 birleşik fiil tespit edilmiştir. Aşağıdaki birleşik fiil “karmaşık fiil” içerisinde değerlendirilir ancak fiil kendisinden önce belirtme durum eki almış bir sözcük almıştır. Öncelik fiili ise karmaşık fiiller içerisinde yer alan –mış sıfat-fiil ekini alan birleşik fiillere denir. Tespit edilen birleşik fiil ise öncelik fiilidir.

1. *ödemış olur* (20a-9) (öncelik fiili)

16. İsim+Bağlaç+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+bağlaç+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde bir bağlaç iki ismin arasına girmiş ve yardımcı fiil ise her iki ismi karşılamıştır.

1. *razı ve hoşnûd kılam* (95b-11)

17. İsim+Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+fiil+isim-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 2 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsimden sonraki fiil isim-fiil olarak isimleşmiş ve yardımcı fiil ile birleşmiştir.

1. *müslimân olmak isterse* (25b-7)
2. *cem‘ itmek istese* (62b-8)

18. İsim+İyelik Eki+Bağlaç+İsim+İyelik Eki+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+bağlaç+isim+iyelik eki+isim+bulunma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İki isim iyelik eki olarak bir bağlaç ile birbirine bağlanmış olup sonra gelen isim bulunma durum eki almıştır. Yardımcı fiil ise bu yapıların hepsini karşılamıştır.

1. *cânı ve gönli namâzda olsa* (29b-8/9)

19. İsim+İyelik Eki+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+isim+bulunma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsme iyelik eki gelmiş ve ikinci isim bulunma durum eki olarak yardımcı fiil ile birleşmiştir.

1. *teni namâzda olsa* (29b-9)

20. İsim+İyelik Eki+İsim+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+isim+isim+bulunma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde birinci isim yardımcı fiile ait olup iki unsurun arasına iki isim girmiştir. Araya giren isimlerden ikincisi ise iyelik eki ve bulunma durum eki almıştır.

1. *gönli dünyâ hevesinde olsa (29b-9)*

21. İsim+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+fiil+sıfat-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 6 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde ise bir isim unsurundan sonra gelen fiil sıfat-fiil eki almış olup yardımcı fiil bu iki yapıdan sonra gelmiştir.

1. *ikrar eylemiş olur (28b-2/3)*
2. *günah eylemiş olsa (31a-6)*
3. *kerâmet eylemiş olaydı (31a-13)*
4. *‘ilim ider olsa (35a-2/3)*
5. *haram yiyen ola (51b-11)*
6. *masharalık iden ola (51b-12)*

22. İsim+Bağlaç+İsim+Çokluk Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+bağlaç+isim+çokluk eki+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İki isim unsuru bir bağlaçla birbirine bağlanmış ve isimlerden ikincisi belirtme durum eki almıştır. Yardımcı fiil ise her iki ismi karşılamıştır.

1. *tâ‘at ve ibadetleri kılmışlardı (33a-7)*

23. İsim+Yönelme Durum Eki+İsim+Edat+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+yönelme durum eki+isim+edat+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru yönelme durum eki almış ve sonra gelen isim edatla birleşmiştir. Yardımcı fiil ise sadece birinci ismi karşılamıştır.

1. *mertebe neyile irdin (36b-8)*

24. İsim+Bağlaç+İsim+Bağlaç+İsim+Bağlaç+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+bağlaç+isim+bağlaç+isim+bağlaç+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu dizilimde dört isim üç bağlaç ile birbirine bağlanmış, yardımcı fiil dört ismi de karşılamıştır.

1. *sevâb ve rahmet ve magrifet ve beşâret kıldı (39a-2/3)*

25. İsim+Çokluk Eki+İyelik eki+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+iyelik eki+isim+iyelik eki+ayrılma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isim çokluk eki ve iyelik eki almış olup ikinci isim ise iyelik eki ve ayrılma durum eki almıştır. Yardımcı fiil ise sadece birinci ismi karşılamıştır.

1. *teninden dökülür (39a-7)*

26. İsim+İyelik Eki+Yönelme Durum Eki+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+yönelme durum eki+ yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 2 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru iyelik eki ve yönelme durum eki almış olup yardımcı fiil bu yapıdan sonra gelmiştir.

1. *yolına virürler (40b-4/5)*
2. *işüme gelürdi (84b-3)*

27. İsim+Yönelme Durum Eki+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+yönelme durum eki+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isim yönelme durum eki alarak yardımcı fiilin hedefini belirlemiştir. Birinci isimden sonra ikinci isim unsuru gelmiş yardımcı fiil sadece ikinci ismi karşılamıştır.

1. *emanete hıyânetlik eylemeye (43a-3)*

28. İsim+Zarf+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+zarf+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. “isim+ yardımcı fiil” yapısının arasına bir zarf unsuru girmiştir.

1. *yalan nite söyleyeyin (43b-3)*

29. İsim+Yönelme Durum Eki+Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+yönelme durum eki+fiil +isim-fiil eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isim yönelme durum eki almış olup sonra gelen fiil ise isim-fiil eki almıştır. Yardımcı fiil ise “isim+yönelme durum eki+isim+isim-fiil eki” yapısını karşılamıştır.

1. *oda yakmak dilersin (44a-1/2)*

30. İsim+Belirtme Durum Eki+Fiil+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+fiil+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru belirtme durum eki almış ve kendisinden sonra bir fiil gelmiştir. Yardımcı fiil ise ismi karşılamıştır.

1. *zekâtı yıgsalar virmeseler (45b-4)*

31. İsim+İyelik Eki+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+iyelik eki+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isim iyelik eki almış olup kendisinden sonra ikinci isim gelmiştir. Yardımcı fiil ise ikinci ismi karşılamıştır.

1. *gönlüm hoş olmaz (46a-1)*

32. İsim+Yönelme Durum Eki+Bağlaç+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+yönelme durum eki+bağlaç+isim+yönelme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci ve ikinci isim yönelme durum eki almış olup bir bağlaç ile birbirine bağlanmıştır. Yardımcı fiil ise iki ismi karşılamıştır.

1. *rahmete ve kerâmete irişeler (48a-10)*

33. İsim+İsim+İyelik Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+isim+iyelik eki+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isimden sonra ikinci isim gelmiş, ikinci isim ise üçüncü kişi iyelik ekiyle birlikte belirtme durum eki almıştır. Yardımcı fiil ise iki ismi karşılamaktadır.

1. *rahmet nazarın kılmaya (48b-4)*

34. Sıfat+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+isim+bulunma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Sıfattan sonra gelen isim ayrılma durum ekini karşılayan bulunma durum ekini almıştır. Yardımcı fiil ise bu yapıyı karşılamaktadır.

1. *doğrı yolda ırmagıl (50a-9)*

35. İsim+Çokluk Eki+İyelik Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+iyelik eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 3 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru çokluk eki ve iyelik eki almış, yardımcı fiil ise sonra gelmiştir.

1. *gözleri toymaz (62b-11)*
2. *kalbleri göyine (70a-2)*
3. *yazuklarıñ bağışlaya (82a-4)*

36. İsim+Belirtme Durum Eki+Bağlaç+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+bağlaç+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru belirtme durum eki almış yardımcı fiil ile arasına bağlaç girmiştir.

1. *zekâtı dahı virmeyeler (63b-7)*

37. İsim+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+ayrılma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru ayrılma durum eki olarak yardımcı fiilin yönünü belirtmiştir.

1. *yoldan çıkaram (64a-1)*

38. İsim+İsim+İyelik Eki+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+isim+iyelik eki+bulunma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isimden sonra ikinci isim gelerek iyelik eki ve bulunma durum eki almıştır. Yardımcı fiil ise “isim+isim+iyelik eki+bulunma durum eki” yapısını karşılamıştır.

1. *tâ‘at içinde ola (70b-12)*

39. İsim+Soru Edatı+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+soru edatı+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsurundan sonra –mi soru edatı gelmiştir.

1. *araste mi kıldum (74b-4)*

40. İsim+Çokluk Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru çokluk eki almış olup yardımcı fiil sonra gelmiştir.

1. *oyunlar oynasam (95a-10)*

41. İsim+Çokluk Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru çokluk eki ve belirtme durum eki almış sonra yardımcı fiil gelmiştir.

1. *yazukları bağışlaya (78b-3)*

42. İsim+Çokluk Eki+ İyelik Eki+ Belirtme Durum Eki+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+ iyelik eki+ belirtme durum eki+ yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru çokluk eki, üçüncü kişi iyelik eki ve n belirtme durum ekini almış olup yardımcı fiil sonra gelmiştir.

1. *yazukların bağışlayam (79a-4)*

43. İsim+Belirtme Durum Eki+Sıfat+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+sıfat+isim+yönelme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsuru belirtme durum eki almış daha sonra “sıfat+isim+yönelme durum eki” yapısı gelmiştir. Bu yapı isim ile yardımcı fiil arasına girmiştir. Yardımcı fiil ise isim unsurunu karşılamıştır.

1. *tevekküli bir yarmak yola kıldı (89b-3)*

44. İsim+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+isim+iyelik eki+ayrılma durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İsim unsurundan araya ikinci isim girmiş, iyelik ve ayrılma durum eki almıştır. Yardımcı fiil birinci ismi karşılamıştır.

1. *tevekkül elinden kıl (90a-5)*

45. İsim+Çokluk Eki+İyelik Eki+Belirtme Durum Eki+Bağlaç+İsim+İyelik Eki+Belirtme Durum eki+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+iyelik eki+belirtme durum eki+bağlaç+isim+iyelik eki+belirtme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. İki isim bir bağlaç ile birbirine bağlanmış yardımcı fiil her iki ismi de karşılamıştır.

1. *ögütlerin ve buyrugın dutu (91a-9)*

46. Sıfat +İsim+Çokluk Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+çokluk eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 1 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Sıfat unsurundan sonra gelen isim çokluk eki almıştır. Yardımcı fiil “sıfat +isim+çokluk eki” yapısını karşılamıştır.

1. *salih ameller işlesün (75b-1)*

47. İsim+Belirtme Durum Eki+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+belirtme durum eki+isim+yönelme durum eki+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 4 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Birinci isim unsuru belirtme durum eki almış ikinci isim unsuru ise yönelme durum eki alarak yardımcı fiilden önce gelmiştir. Yardımcı fiil birinci ismi karşılamaktadır.

1. *tevekküli Allah’a kılurdun (18a-6)*
2. *tevekküli Tanrı’ya kılsa (89a-10)*
3. *tevekküli Tanrı’ya kılurdun (89b-2)*
4. *tevekküli Allah’a kıldı (89b-89)*

48. İsim+Tasvirî Fiil Yapısından Oluşanlar

“isim+tasvirî fiil” yapısıyla kurulan 3 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Tasvirî fiilden önce bir isim unsuru gelmiştir.

1. *muti eyleyü görgil (92a-10)*
2. *tamâm kılvir (53a-8)*
3. *yoldaş eyleyi virgil (107a-11)*

49. Sıfat+İsim+Yardımcı Fiil Yapısından Oluşanlar

“sıfat+isim+yardımcı fiil” yapısıyla kurulan 3 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Yardımcı fiil “sıfat+isim” dizilimini karşılamıştır.

1. *iki pâre oldı (56b-4)*
2. *iki kat eyledi (28b-4)*
3. *yalan söz söyleyem (95b-3)*

SONUÇ

Birleşik fiiller sözcük türetmede oldukça önemli bir rol üstlenmiş olup söz varlığına büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Özellikle yabancı kökenli sözcükleri fiilleştirmede dikkate değer bir fonksiyon üstlenmiştir. Metinde tespit edilen birleşik fiiller 49 başlık altında toplanmıştır. Kitâb-ı Güzîde’de incelenen birleşik fiiller içerisinde “isim+yardımcı fiil” diziliminden oluşanlar en yüksek orana sahiptir. “isim+yardımcı fiil” yapısından oluşan 1082 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. “isim+yardımcı fiil” yapısından sonra en fazla bulunan birleşik fiil ise tasvirî fiillerdir. Birleşik fiiller birçok farklı yapı ile oluşabilmektedir. Eserde fiilin önüne gelen isim veya isim soylu sözcükler genellikle Arapça ve Farsça kökenlidir. Ulaşılan birleşik fiillerin yapısı ise Türkçede rastlanan yapılardan oluşmaktadır. İncelenen birleşik fiillerin başlıklara ve kullanım sıklıklarına göre dağılımı Tablo-1’de gösterilmiştir.

Tablo-1

Birleşik Fiillerin Yapılarına Göre Dağılımı	Kullanım Sıklığı
1.İsim+Yardımcı Fiil	1080
2.İsim+ Belirtme Durum Eki+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
3.İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil	5
4. İsim+İyelik Eki+Yardımcı Fiil	9
5.İsim+İyelik Eki+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil	1
6.Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil	13
7.İsim+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil	5
8. İsim+Bağlaç+İsim +Yardımcı Fiil	5
9.İsim+İyelik Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil	18
10. İsim+ Belirtme Durum Eki+ Yardımcı Fiil	2
11.İsim+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil	2
12.Tasvirî Fiil Yapısı	25
13. İsim+Bağlaç+Yardımcı Fiil	4
14. Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil	15
15.İsim+ Belirtme Durum Eki+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil	1
16. İsim+Bağlaç+İsim+Yardımcı Fiil	1
17. İsim+Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil	2
18.İsim+İyelik Eki+Bağlaç+İsim+İyelik Eki+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
19.İsim+İyelik Eki+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1

20.İsim+İyelik Eki+İsim+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
21. İsim+Fiil+Sıfat-fiil Eki+Yardımcı Fiil	6
22.İsim+Bağlaç+İsim+Çokluk Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
23.İsim+Yönelme Durum Eki+İsim+Edat+Yardımcı Fiil	1
24.İsim+Bağlaç+İsim+Bağlaç+İsim+Bağlaç+İsim+Yardımcı Fiil	1
25.İsim+Çokluk Eki+İyelik eki+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
26. İsim+İyelik Eki+Yönelme Durum Eki+ Yardımcı Fiil	2
27. İsim+Yönelme Durum Eki+İsim+Yardımcı Fiil	1
28. İsim+Zarf+Yardımcı Fiil	1
29.İsim+Yönelme Durum Eki+Fiil+İsim-fiil Eki+Yardımcı Fiil	1

30. İsim+Belirtme Durum Eki+Fiil+Yardımcı Fiil	1
31. İsim+İyelik Eki+İsim+Yardımcı Fiil	1
32.İsim+Yönelme Durum Eki+Bağlaç+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
33. İsim+İsim+İyelik Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
34. Sıfat+İsim+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
35. İsim+Çokluk Eki+İyelik Eki+Yardımcı Fiil	3
36. İsim+Belirtme Durum Eki+Bağlaç+Yardımcı Fiil	1
37. İsim+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
38. İsim+İsim+İyelik Eki+Bulunma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
39. İsim+Soru Edatı+Yardımcı Fiil	1
40. İsim+Çokluk Eki+Yardımcı Fiil	1
41. İsim+Çokluk Eki+Belirtme Durum Eki+Yardımcı Fiil	1

42.İsim+Çokluk Eki+ İyelik Eki+ Belirtme Durum Eki+ Yardımcı Fiil	1
43.İsim+ Belirtme Durum Eki+Sıfat+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
44. İsim+İsim+İyelik Eki+Ayrılma Durum Eki+Yardımcı Fiil	1
45.İsim+Çokluk Eki+İyelik Eki+Belirtme Durum Eki+Bağlaç+İsim+İyelik Eki+Belirtme Durum eki+ Yardımcı Fiil	1
46.Sıfat+İsim+Çokluk Eki+Yardımcı Fiil	1
47.İsim+Belirtme Durum Eki+İsim+Yönelme Durum Eki+Yardımcı Fiil	4
48.İsim+Tasvirî Fiil	3
49.Sıfat+İsim+Yardımcı Fiil	3
	TOPLAM=1235

Kitâb-ı Güzîde’de tespit edilen birleşik fiillerin anlam açısından İslâmî bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

“isim+yardımcı fiil” yapısından sonra en fazla bulunan birleşik fiil ise tasvirî fiillerdir. Tasvirî fiiller kendi içerisinde dört başlık içerisinde incelenmiş olup bu fiillerin dağılımı ve kullanım sıklıkları Tablo-2’de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere tasvirî fiiller içerisinde kullanım sıklığı en fazla olan tezlik fiilidir. Kitâb-ı Güzîde’de geçen tasvirî fiillerin günümüzdeki kullanımını bazı fonetik farklılıklar olsa da devam etmektedir.

Tablo-2

Tasvirî Fiil Türleri	Kullanım Sıklığı
Yeterlik Fiilleri	1
Tezlik Fiilleri	13
Süreklilik Fiilleri	9
Yaklaşma Fiilleri	0

Kitâb-ı Güzîde’de tespit edilen birleşik fiillerde isim unsurlarının çoğunluğunun Arapça başta olmak üzere yabancı kökenli olduğu tespit edilmiştir. Bu durum birleşik fiillerin yabancı kökenli sözcüklerin fiilleştirilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca eser dinî bir içeriğe sahip olduğu için yabancı kökenli sözcüklerin sayıca çok olması beklenen bir durumdur.

“isim+yardımcı fiil” yapısından oluşan birleşik fiillerinin genellikle *kıl-, eyle-, ol-, vir-, tut-, id-, bil-, gel-, bul-, getir-* vb. yardımcı fiilleriyle kurulduğu görülmüştür.

Kitâb-ı Güzîde’de bulunan birleşik fiillerin metin içerisinde yüklemleştirici ve yargı bildirici bir fonksiyona sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tasvirî fiillerde genellikle –A, –I ve –U zarf-fiil ekleri kullanılmıştır.

Tespit edilen birleşik fiillerin arasına ne kadar sözcük türü girse de birleşik fiillerin tek bir anlamı karşıladığı görülmüştür. İsim ve yardımcı fiil arasına sözcük türlerinin ve eklerin girmesi birleşik fiillerin yargı yönünü daha da kuvvetlendirdiğini göstermiştir. Birleşik fiiller metnin anlam nüanslarını ortaya koymada önemli bir rol oynamıştır. Metin dinî bir içeriğe sahip olduğu için anlamın daha etkili olmasında birleşik fiillerin etkisi büyüktür. Buradan metnin muhtevasıyla morfolojik yapısı arasında bir uyumun olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Cemiloğlu, İ. (1994). *14. Yüzyıla Ait Bir Kıyas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cin, A. (2019). Karışık tarihî lehçeli eserlerden Kitâb-ı Güzîde üzerine okuma teklifleri, *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 9-33.
- Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2005). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayın Tanıtım.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Koç, F. (2020). Karışık dilli eserlerin fonetik özellikleri üzerine bir değerlendirme. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 55-68.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____ (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Küçük, S. (2014). *Kitâb-ı Güzîde*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özkan, A. (2013). Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ isimli eserde birleşik fiiller, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 11-43.
- Şahin, H. (2000). Kutadgu Bilig’de tasvirî fiiller, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 95-105.
- Vural, H. ve Böler, T. (2012). *Ses ve şekil bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.